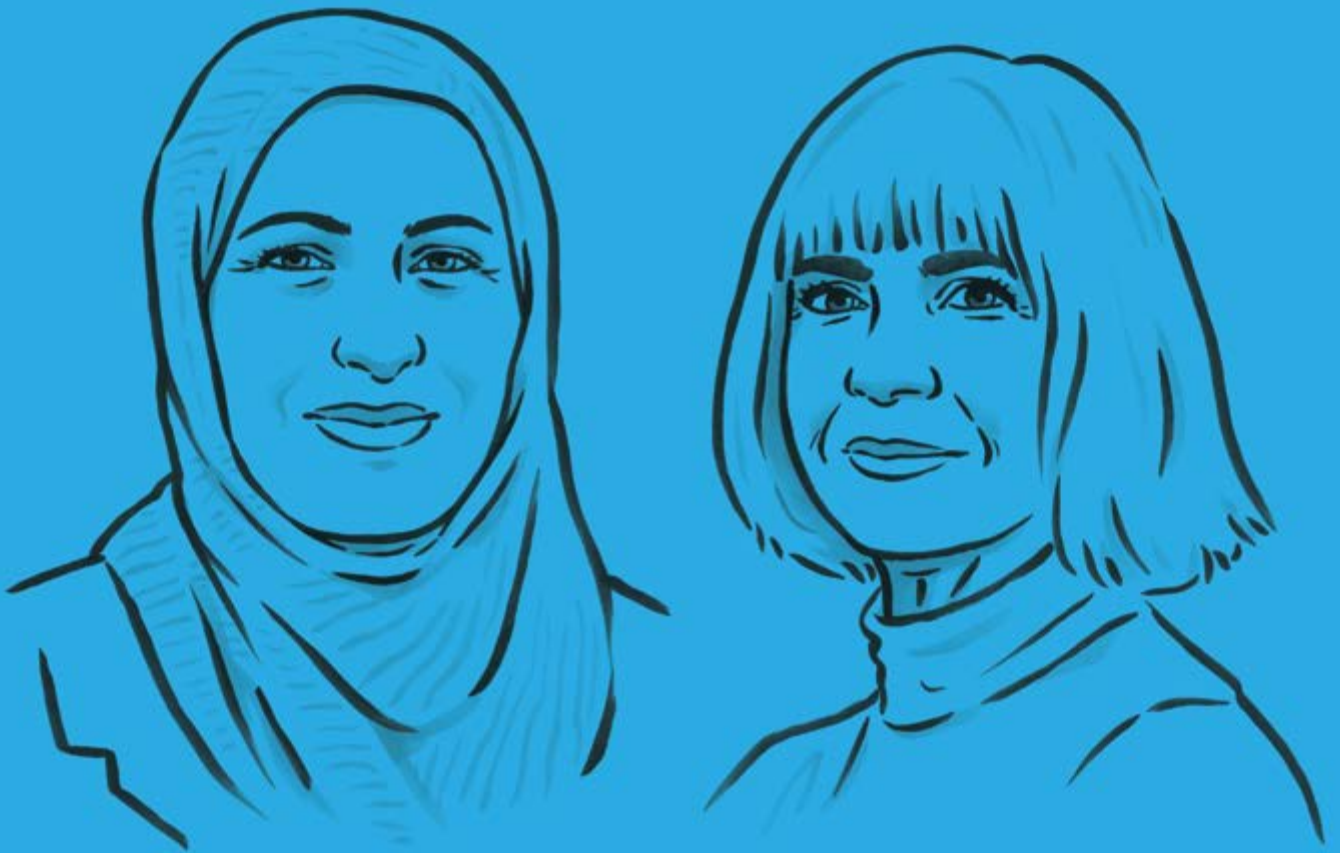

ריאיון עם למא אבו ערקוב וחמוטל גורי

פעילות שלום פלסטינית וישראלית

**"כשאני מחזיקה את התינוק
שלהן, אני נושאת תפילה לחיים"**

למא אבו ערקוב היא פעילת שלום פלסטינית מהגדה המערבית. חמוטל גורי היא פעילת שלום ישראלית מירושלים. בספטמבר 2024 הן השתתפו בשיחה שנערכה במכון ון ליר בירושלים בשיתוף פרויקט השיח On Being Project, שבה דנו ברעיון האימהות כפעולה פוליטית.

בריאיון עם מייקל פייגלסון, מנכ"ל קרן ון ליר, למא וחמוטל מספרות כיצד חוויית האימהות עיצבה את האקטיביזם שלהן, איך הן תומכות באימהות צעירות בקהילה וכיצד הן חוות את המלחמה, כאימהות וכפעילות שלום.

כיצד האימהות עיצבה את האקטיביזם שלכן?

למא באינתיפאדה הראשונה עשיתי את מה שרוב האנשים נהגו לעשות. זרקתי אבנים, השתתפתי בהפגנות, היו לי חוויות נוראיות. אבל אז ילדתי את הבת הבכורה שלי, התבוננתי בה וחשבתי: מה עשיתי לתינוקת היפה הזו? למה הבאתי אותה לאזור המלחמה הזה שבו אני בקושי יכולה לנשום? זה היה לפני 52 שנה, ואז הכול היה הרבה יותר קל. החוויה הזו שינתה אותי מאוד. פתאום הדאגה העיקרית שלי נהייתה איך להגן עליה. מה נעשה אם חיילים יגיעו לבית? מה יקרה אם הבית יותקף? אם תהיה עוד מלחמה?

ואז הגיעה האינתיפאדה השנייה. עד אז כבר ילדתי ילד נוסף, הפעם בן. ממש הצלתי את החיים של הילדים שלי כמה פעמים – של אבא שלהם, שלי ושלהם. לאחר מכן התחלתי לחשוב: מה קורה לאימהות אחרות? יש אימהות בשני הצדדים. גם לחיילים האלה יש אימהות. אולי האימהות שלהם מדברות איתן לפני שהם יוצאים לפעולות. אולי הם יקלו עלינו כי גם להם יש אימהות.

ואז ילדתי את בן הזקונים שלי. הוא נולד עם מחלה נדירה מאוד, והייתי צריכה להגיע לבתי החולים בישראל. בפעם הראשונה בחיי גשתי אנשים שאינם חיילים במדים או מחזיקים רובים. הבן שלי נעזר בכיסא גלגלים, ולפעמים החיילים התנהגו בצורה מאוד לא יפה במחסומים. לפעמים הם היו מאוד נחמדים. חייתי בבתי חולים ישראליים במשך חודשים שלמים. גשתי אימהות אחרות, אימהות יהודיות, ולפעמים גם אימהות מההתנחלויות. תמיד חשבתי שלא נסתכל זו על זו או נדבר אחת עם השנייה. אבל הייתי שם, ולמדתי להכיר את האנשים האלה ברמה אחרת. התחלתי לחשוב שחייב להיות משהו, שנוכל להושיט יד לאנשים האלה ולעשות משהו. הייתי אומרת שהאימהות הובילה אותי לאקטיביזם. התינוקת הראשונה שלי הפכה אותי לאקטיביסטית.

חמוטל הסיפור שלי שונה מעט כי הייתי פעילת שלום והתנגדתי לכיבוש כבר בתיכון, אבל אני מזדהה עם דבריה של למא על כך שהאימהות הוסיפה עומק לאקטיביזם שלי: תחושת האחריות הגדולה, ההבנה שהחיים של משהו אחר תלויים בי לחלוטין. הרגשתי את זה בעיקר כשבני הבכור נולד. היום הוא בן 53 אבל כשנולד, הדבר הראשון שהבטחתי לו – בדומה לאימהות

רבות מהדור שלי – הוא שכשיגיע לגיל 81, הוא כבר לא יצטרך להתגייס לצבא. הבטחתי לו שנסיים את כל המלחמות, שנעשה שלום. זו הייתה ההבטחה שהבטחתי לכן שלי, ושאימהות רבות אחרות בדור שלי הבטיחו, בעיקר לבניהן. וכמוכן שאכזבתי אותן לחלוטין. לא מילאתי את הבטחתי.

“האימהות הובילה אותי לאקטיביזם. התינוקת הראשונה שלי הפכה אותי לאקטיביסטית.”

היום, כשאני מסתכלת על כך, זה נראה כל כך לא טבעי. את מעניקה להם חיים ומגדלת אותם בהמון אהבה, דאגה ותשומת לב. את פוחדת שהם יצטננו או שמישהו יתנהג אליהם בבריונות בבית הספר. ואז הם מגיעים לגיל 18 והולכים לצבא? זה מרגיש כל כך לא טבעי. זה מה שעיצב את האימהות הפוליטית שלי.

נחזור בהמשך לאימהות פוליטית, אבל לפני כן, אני יודע שעבור שתיכן, האקטיביזם לא נוגע רק לפוליטיקה ולמדיניות. תוכלו לספר לי במה האקטיביזם שלכן בא לידי ביטוי בתמיכה שאתן מעניקות לאימהות צעירות בקהילה?

למא כשלאישה פלסטינית נולד ילד, ובעיקר אם מדובר בבן, מגיעים איתו פחדים וחששות: שיירו בו, שייכנס לכלא כשיגדל. הפחד קיים אפילו בתקופות הטובות ביותר. ולכן, נוסף על מתן סיוע בחיי היומיום, אני מנסה להעניק לאימהות ביטחון עצמי. להגיד להן שיש להן תמיכה. כשאני מחזיקה את התינוק שלהן, אני נושאת תפילה לחיים. אני אומרת להן שהחיים הם הדבר היקר ביותר. אם נמצאת מולי אמא טרייה, אני אומרת לה שכבר לא קוראים לה רק לטיפה או שם זה או אחר. השם שלך עכשיו הוא אום אחמד. מעכשיו את אום יארא. השם שלך הוא אום מוחמד. אני קוראת בשם הבת או הבן שאני מחזיקה. ואם היא באמת מקשיבה לי, כל החיים שלה הולכים להשתנות. הדבר החשוב ביותר עכשיו הוא איך ליצור עתיד טוב יותר למען הילד הזה.

“אני אומרת להן שהחיים הם הדבר היקר ביותר.”

לפעמים אני רואה חיוך. לפעמים האם שמקשיבה לי מחייכת חיוך שממלא אותי אושר. היא שומעת את השם שלה בצורה אחרת. לפעמים היא לא מקשיבה לי כי הנסיבות קשות מדי. במצבים כאלה, אני מנסה לומר לה שיש לה יכולת, שהיא מסוגלת. אני אומרת לה, אנחנו כאן איתך. נעזור לך בכל דרך שנוכל, אבל הכוח נמצא בתוכך. קחי את הזמן, תעשי מה שאת צריכה לעשות. זה הזמן להראות כמה חזקות האימהות במקום המטורף הזה.

המוטל אני מזדהה עם הרבה מהדברים שלמא אומרת. מה שאימהות צעירות והורים בכלל צריכים באמת הוא אנשים סביבם. אנשים שיוכלו לעזור להם בדברים פרקטיים, אבל גם לתת להם הרגשה שהם לא לבד. בנוסף, כדי לחזק את תחושת הקהילתיות המוסרית שלמא מדברת עליה, אני מנסה אישית לעשות כל שביכולתי כדי שהעולם הזה יהיה בטוח יותר עבור התינוק. אני מבטיחה זאת גם לאימהות. אם טרייה נמצאת ברכבת הרים רגשית: היא מאוהבת, היא מבוועתת, היא מחויבת. וכשיש מלחמה מסביב, הכול מועצם פי מיליון. חשוב עוד יותר לתת להן הרגשה שהן לא לבד. חשוב להזכיר לה: את יודעת מה את עושה, ואם לא, את תביני. עד אז, אני כאן כדי לעזור לך ולהחזיק את התינוק שלך.

חשוב לציין שהסיטואציה הזו הרבה יותר קשה לרוב הנשים הפלסטיניות. לדוגמה, עבדתי עם קבוצה שנקראת "אימהות נגד אלימות". אחרי 7 באוקטובר יצרנו קשר עם קהילה בגדה המערבית והתחלנו לבקר אותה כי המצב היה כל כך נורא. בפעם הראשונה שבאנו לבקר, התאספנו בבית של אחת המשפחות בכפר ובשלב מסוים ביקשנו לפגוש רק את הנשים. הייתה שם אישה עם תינוק שרק נולד ואישה בחודש שביעי בהיריון בסיכון גבוה. היא הסבירה שהיא הייתה זקוקה לתרופה, אבל בגלל המגבלות על התנועה, לא הייתה דרך להשיג אותה.

הצלחנו לעזור לה, אבל העניין הוא שגם במלחמה, הגישה לטיפול רפואי איכותי במהלך ההיריון הוא דבר שרוב האימהות הישראליות לוקחות כמובן מאליהן. זה לא משהו שרוב הנשים הפלסטיניות יכולות להסתמך עליו. בוודאי שלא בעזה, בקרב החורבן ששורה שם, אבל גם לא בגדה המערבית שבה התנועה מוגבלת עוד יותר בשנה האחרונה.

אם נחזור לנושא האימהות הפוליטית, תוכלו לספר מה אתן חושבות על התפקיד שאימהות יכולות למלא בסיום המלחמה הנוכחית?

למא אני חושבת שאנחנו צריכות להתחיל בבתים ובקהילות שלנו. בבית שלי אני מחנכת את הילדים לחשוב שהכול פתוח למשא ומתן. אפשר לדבר על הכול. אפשר למצוא פתרונות בלי להשתמש באלימות. אבל אחרי שהמתקפה על עזה התחילה בשנה שעברה, ובעיקר בחודשים הראשונים, משהו בהם השתנה. הם היו בהלם. אני זוכרת שלילה אחד ראיתי את הבן שלי צופה בטלוויזיה ומתחיל לצרוח, לצעוק ולקלל. תפסתי את הידיים שלו, כיביתי את הטלוויזיה ואמרתי לו, קודם כול, שב. תירגע. תנסה להגיד לי מה קורה.

לבן שלי יש חברים, לבת שלי יש חברות. יש לי אחים, משפחה מורחבת. אנחנו יושבים ביחד. אנחנו מדברים ואנחנו מגיעים להבנה. כשאנשים כועסים, לפעמים אנחנו עוזרים להם להירגע ולחשוב שוב בהיגיון. הדבר החשוב ביותר הוא לאפשר לאנשים לשהות ברגע. לאפשר להם לכעוס, לאפשר להם להביע את הרגשות שלהם.

חיכיתי בסבלנות עם הבן שלי כשכעס. הוא נרגע, לקח כוס מים. דיברנו על הרגשות שלו, ואז ניסיתי לשאול אותו שאלות. עזרתי לו להבין איך הוא מרגיש, וסביר להניח שזה היה דומה למה שחלק מחברינו היהודים הישראלים הרגישו כשהתעוררו בבוקר 7 באוקטובר. העניין הוא לא לבקש ממנו לקבל את מה שמתרחש בעזה, אלא לעזור לו להגיע לאיזון בין הרגשות שלו לבין האופן שבו הוא רוצה להגיב.

חמוטל אני מסכימה עם למא שהכול מתחיל בבית, במשפחות שלנו. אבל אני גם חושבת שלפחות לגבי האימהות היהודיות ישראליות, אנחנו צריכות למשוך את תשומת הלב לסבל של הפלסטינים בעזה ובגדה המערבית. לעיתים קרובות אני חושבת על המקרה שבו אבא בעזה ניסה לרשום שני תאומים שכרגע נולדו לו וכשחזר הביתה, אשתו והתינוקות נהרגו בהפצצה. הסיפור הזה, בדומה לסיפורים רבים אחרים, הופץ ברחבי העולם אבל לא בתקשורת הישראלית. אני לא מכחישה את הכאב של הישראלים בעקבות 7 באוקטובר. איבדתי את חברתי ויוזיאן סילבר. חברים יקרים שלי איבדו את אהוביהם. אני לא מכחישה את הכאב שלי או את הכאב של בני העם שלי, אבל כשאני מתבוננת בזה דרך עדשת האימהות, אני חייט לראות גם את הסבל של הפלסטינים.

יש שיר מאת אורורה לוינס מוראלס שנקרא *Summons* שמדבר על אימהות שמשמיעות את קולן נגד המלחמה. שורה אחת מתוכו היא: אין מנהיגים שמעזים לומר שחיי אדם יקרים באשר הם, ולכן אנחנו חייבות לפעול. (תרגום חופשי) בשיחות שאני עורכת, אני מגלה שיש דיון גובר בחברה היהודית ישראלית לגבי אימהות בהקשר של שליחת הילדים להילחם במלחמה שאת לא תומכת בה. מאז אוקטובר החלו להיווצר כמה קבוצות של אימהות. חלקן מתנגדות למלחמה באופן מוצהר. אחרות אינן רוצות שילדיהן יהיו מעורבים במלחמה. צריך לפתח ולקדם את התנועות האלה. לא צריך להתמקד רק בהגנה על הילדים שלנו מלחימה או מוות במלחמה, אלא בהגנה על כל הילדים.

שאלה אחרונה. כשאתן חושבות על העתיד, ועל כל הכעס והכאב שאימהות ואחרים מרגישים כרגע, איך אפשר להתחיל להתמודד עם זה? איך יכולות מערכות יחסים כמו שלכן, מערכות יחסים בין אימהות פלסטיניות וישראליות, לעזור לרפא את כל שכבות הטראומה שעוברות במהלך דורות שלמים?

למא בשיחות זום שנערכה בין אימהות פלסטיניות וישראליות, המנחה שאלה את השאלה: כשאתן חושבות על 7 באוקטובר, מה אתן רוצות? אחת הנשים הישראליות, מישהי שאני מכירה, אמרה "נקמה". היא ידעה שהיה לי קשה מאוד לשמוע אותה אומרת את זה, ואחרי הפגישה היא שלחה לי את הציטוט המפורסם של שייקספיר מתוך הסוחר מוונציה: "אם תדקרו אותנו, לא ניזוב דם? אם תדגדגו אותנו, לא נצחק? אם תרעילו אותנו, לא נמות? ואם תתעללו בנו – האם לא נתנקם?" (תרגום:

אברהם עוז, 1972) שלחתי לה את אותו טקסט בחזרה והיא אמרה, מה את עושה? את שולחת לי את אותה הודעה? ואמרת לי, האמת שכן.

“אנחנו צריכות להתחיל בבתים ובהילות שלנו.”

יש נשים רבות, אימהות רבות בפלסטין ובישראל, שמדברות באותה שפה. ולכן השאלה שלי היא: מה את ואני יכולות לעשות ביחד כדי להגיע לנקודה שבה הנשים האלה, האימהות האלה, כבר לא מבקשות נקמה?

אני חושבת שחלק מהתשובה על כך היא הכאב. כאב יכול להיות מלמד מאוד כשמדובר באקטיביזם. הבן שלי מת ביוני האחרון, ואני יכולה להגיד לכם שדבר לא משתווה לכאב הזה. הוא מת ממחלה – לא כתוצאה מאלימות, ידענו שזה יגיע, ובכל זאת אין להעלות על הדעת את רמת הכאב. זה שינה את מה שאני רואה. כשאני הולכת ללוויה, כשאני צופה בלוויה של חייל ישראלי, אני מסתכלת על האימהות, ובעיקר על מה שהאם אומרת בבית הקברות.

אני לא חושבת שאנחנו צריכות להקריב את הילדים שלנו למען המולדת. זה צריך להיות הפוך. אנחנו צריכות להקריב הכול למען רווחת הילדים שלנו. גם אם זה אומר שנצטרך לצאת ולסכן את חיינו. בימינו, בחלק מהקהילות זו סכנת חיים של ממש לדבר על שלום, על סיום המלחמה, על משא ומתן. ובכל זאת אנחנו חייבות לעשות זאת.

המוטל כשפגשתי את למא בפעם הראשונה, שמעתי אותה מדברת על הבן שלה והתאהבתי בו למרות שמעולם לא נפגשנו, רק מהתבוננות בו דרך העיניים שלה. קל לי לעשות זאת כאמא,

כי אני יודעת שאהבה כזו קיימת בעולם. ולכן, כשלמא ואני נפגשות – או באופן כללי יותר, כשאימהות פלסטיניות וישראליות נפגשות – הקשר הראשוני מבוסס לרוב על הזהות המשותפת שלנו כאימהות. מה שלמא אמרה לגבי האימהות של החיילים זו רמה גבוהה מאוד של קשר רוחני. כאמא, לחשוב על כך שאמא אחרת מאבדת את הילד שלה, זו תחושה של כאב פיזי, משהו שאני כמעט יכולה להרגיש ברחם שלי.

“נקמה היא רגש ראשוני וקדמון. אבל מערכות היחסים האלה עם ילדינו וזו עם זו מלמדות אותנו לשחרר.”

אני חושבת שאחד הדברים שהאימהות והטיפול בתינוק מלמדים אותנו הוא ההבנה שתחושת הרווחה של אדם אחר יכולה להיות קשורה כל כך לתחושת הרווחה של עצמנו. לדעתי זה משהו שנוכל ליישם גם בחלקים אחרים בחיינו. זה משהו שאימהות פלסטיניות וישראליות יכולות להבין זו לגבי זו וזו לגבי ילדיה של זו כשהן נפגשות. הכעס הוא מובן. נקמה היא רגש ראשוני וקדמון. אבל מערכות היחסים עם ילדינו וזו עם זו מלמדות אותנו לשחרר, לוותר על הרגשות האלה, כיוון שהרווחה של ילדינו היא החשובה מכול.

האם ניהול דיאלוג בין אימהות פלסטיניות וישראליות בשלב הזה הוא דבר מורכב? בוודאי. האם הוא קשה? בוודאי. האם הוא מאתגר? בוודאי.

אבל אם אנחנו מצליחות להתחייב למערכת יחסים, להבין שעצם קיומה של מערכת היחסים הזו יכול לשנות משהו או להוביל לפתרון הסכסוך בסופו של דבר – וכשאנחנו רואות שחיינו ממש תלויים בכך – אנחנו צריכות להקדיש לכך את הזמן, להקשיב ולהבין.

לקריאת המאמר ברשת בקרו באתר earlychildhoodmatters.online/2025-28